

MŰVÉSZÉRTELMISÉGÜNK Néhány jellemzője

Szeged hazánk öt nagyvárosa között van, s ennek megfelelő vonzerővel bír, sőt ez talán még jelentősebb is, hiszen mint köztudott, szép város. Sokan akarnak Szegeden élni, különösen azok közül, akiknek munkája meglívánja a nyilvánosságot, az urbanizáció biztosította közönséget. A művészek pedig ilyenek, hiszen tevékenységük, művészi létezésük alap-eleme a nyilvánosság, ami által betöltik hivatásukat. Így azután nem szorul különösebb magyarázatra, hogy Szegeden, csakugy mint a többi vidéki nagyvárosban sok művész él és dolgozik.

Persze amikor ilyen közhasznú kifejezéseket használunk, mint művészértelmiség, vidéki nagyváros - valójában a megszőkottság mögé rejtőző kérdőjelekkel, bizonytalanságokkal dolgozunk. Márpedig bármely elemzés megköveteli a fogalmak tisztázása végett történő megragadást is vagy legalábbis a törekvést erre.

Az értelmiség fogalmának, tehát e társadalmi réteg általánosan elfogadott nomenklaturájának vitatott és ellentmondásos tartalmát még ha megkerüljük is, néhány vonatkozására mégis utalnunk kell, éppen a későbbiek okán.

"A különböző értelmiségi csoportok közös jellemzője, hogy főhivatásu tevékenységüknek csak akkor tehetnek eleget, ha meghatározott mennyiségű általános és szakmai ismerettel rendelkeznek, ha közvetve vagy közvetlenül bekapcsolódnak az emberi tevékenységek szabályozásába, a társadalom által felhalmozott információ mennyiség megőrzésébe, elemző felhasználásába és továbbításába."

"... értelmiséginek tekintünk minden olyan foglalkozásu embert, akinek munkavégzéséhez felsőfoku iskolai képzettségre van szüksége, függetlenül attól, hogy az illető rendelkezik-e ezzel a végzettséggel."

MSZMP Társadalomtudományi Intézet szerzői kollektívájának tanulmányából idéztünk. /A vidéki értelmiség helyzete 1968./

"Világos, hogy az értelmiség nem egynemű réteg, nem egyféle intézmény és kötetlek fűzi össze, amint hogy nem alakított ki magának egyöntetű társadalmi tudatot és saját ideológiát sem. Az értelmiségen belül megkülönböztetjük az esztétikai értékeket létrehozó intellektüeleket és az intellektuális rendszereket alkotó tudományos kutatókat, az elméleti ismereteket gyakorlati problémák megoldására alkalmazó különféle szakembereket, a világnézeti és politikai ideológiák kidolgozásával és propagálásával foglalkozó ideológusokat, továbbá az eszmék technikusait, akik mások gondolatainak népszerűsítésével, mások által alkotott művek kommentálásával és bírálatával foglalkoznak. Mindezen kategóriák differenciált funkciót látnak el." /Idézi: Huszár Tibor Jan Szczepanskyt, Fejezetek az értelmiség történetéből c. könyvében, Gondolat, 1977. 10. old./ Huszár Tibornak ebben a könyvében még számos más vonását is megfogalmazza az értelmiségnek, mint szociológiai rétegeknek, melyek közül most néhányat felömlünk:

"Az ujkori értelmiség különböző csoportjai - történelmileg változó, de meghatározott szintű - cselekvési, gondolkodási autonómiával rendelkeznek. E cselekvési és gondolkodási autonómia még önmagában nem minősíti az értelmiséget, hiánya azonban az intellektuális tevékenység lényeges jellemzőjétől fosztja meg az írástudót." /i.m.10. olda./

"Az értelmiségi tevékenységek minősítő elome mindenekelőtt azokkal a társadalmi viszonyokkal kapcsolatos, amelyeknek az értelmiségiek képzettségük és tevékenységük jellege következtében hordozóivá válnak." /i.m. 10.old./

"... az értelmiségi funkciókat nem tekinthetjük időtleneknek: e funkciók a társadalom szerkezeti átalakulásával párhuzamosan módosulnak, átcsoportosulnak, tartalmilag megújulnak; egyes funkciók elővülnek, új funkciók konstituálódnak. Ugyanakkor kétségtelen: az írástudók társadalmi szerepének, gondolkodási jellemzőinek - legalábbis osztálytársadalmakban - vannak ismétlődő jellegzetességei is. Konkrét tartalmukat tekintve ezek is érdemben különböznek egymástól, de analógiák - elvont azonosságok - kétségtelenül kimutathatók." /i.m. 21o.old./

Ezek a gondolatok érzékeltetik a művészértelmiség fogalom használatának problémakörét, mert jelzéssel szolgálnak kérdőjeleink igazolására. Ha képesek vagyunk is megragadni az értelmiségi réteg társadalmi jellegzetességeit, amelyek szociológiai paraméterekkel behatárolhatók, még mindig hátra van e rétegen belül, a művészek csoportjának kijelölése. Pontosabban azoknak a szempontoknak a fölvetése és érvényesítése, amelyek a művészek karakterisztikus vonásait képezik, s ezáltal elkülönítik csoportjukat az értelmiségen belül.

Ez a meghatározó helykijelölés természetesen nem eredményezhet biztosabb képet, mint az értelmiség rétegének egészét illető specifikumok felsorolása és ezek nyomán a réteghatár megvonása. Másszóval a művész-csoport magán viseli mindazokat az esetlegességeket, amelyeket tartalmazó réteg is, ha egyénekre szűkítve vizsgáljuk az odatartozást vagy a másságot, mármost e réteg tagjainak, s ezen belül a művész-csoport tagjainak másságát.

Huszár Tibor gondolatai nyomán a művészértelmiség alkotóképességét, az esztétikai-társadalmi értéket létrehozó képességét és gyakorlatát /!/, cselekvési és gondolkodási autonómiáját, valamint az általuk is megjelenített társadalmi viszonyoktól való folyamatos meghatározottságukat emeljük a figyelem középpontjába. Bővítettük e felsorolás jellegű sajátosság-leltárt az esztétikai érték társadalmi értéként történő kezelésével, mert Lukács György elméleti alapvetése szerint a műtárgy éppen a társadalmi nyilvánosság közegében

nyeri el művészeti értékét, mintegy ezáltal válik esztétikai érték-hordozóvá.

Hazánk szocializmust építő társadalmi viszonyai közepette a művészet szerepe ennek az építő munkának a segítségével rejlik - nagy általánosságban jelölve a feladatot. A kép megszinesedik és élettel, ezáltal ellentmondásokkal is telítődik, ha nem a művészet-folyamat egészét tekintjük, csupán egyik elemét, a szubjektív szférát, magukat az alkotó művészeket. De még így is túl széles a látótér, ezért vizsgálódásunkat leszűkítjük a városunkban élő művészekre, az elkövetkezőkben róluk szólva.

Művészértelmiségnek tekinthető lényegében egy szűkebb és tágabb köre a műalkotást létrehozóknak, annak függvényében, hogy főhivatásként gyakorolják-e az alkotó tevékenységet vagy sem? A statisztika számára nyilvánvaló a felelet, az elemző számára korántsem. Mert az un. főhivatásban alkotók létszáma Szegeden még a hetvenet sem éri el a művelődésügyi intézményekben dolgozók mintegy háromezer fős csoportjából. /Forrás: A szegedi értelmiség szerepe a várospolitikában 1979. Szeged Megyei Városi Tanács Elnökhelyettesének előterjesztése, melyet megtárgyalt és jóváhagyott a városi tanács ülése 1979. október 18-án. A forrás a továbbiakban, mint: A szegedi értelmiség szerepe... c. hivatkozás szerepel./

Ugyanakkor viszont tény, hogy a művészeti alkotásoknak csak egy része születik un. főhivatásu alkotók kezonyomán, másik részük olyanoktól, akik nem ebből élnek. Sőt, még ez a kép sem pontos, mert az eddigiekben említett kb. 70 fő képzőművész és zeneművész, s mint a statisztika tanúsítja, művészi ismeretük tanításából élnek; ehhez járul alkotó tevékenységük produktuma. Más szóval főhivatásuk lényegében nem művészeti munkájuk, hanem pedagógiai, művelődésügyi foglalatosságuk. Igaz, hogy ez a pedagógiai gyakorlat a művészeti ismeretek továbbadására épül, s így tartalmánál fogva is közelebb áll a művészethez, mint annak a muzeumi restaurátornak a munkája, aki emellett festő vagy az esztergályosónak, aki emellett verseket ír és publikáló költő.

Ez utóbbi megszorítás, hogy tudniillik purlikáló, úgy véljük ismét csak vizválasztó, kétrészesre osztó tényező. Ha a műalkotáshoz hozzátartozik a társadalmi nyilvánosság, a közön-ség, akitől a papírra vetett magánügy közüggé válik, akkor művésznek számít a nyilvánosság elé lépő alkotó, akiről tudunk, aki jelen van a művészeti közéletben. És a többiek? Akik kü-lönféle okokból az íróasztal-fióknak, a ládafiának dolgoznak, szerencsés körülmények összjátéka hijján elsikkadva a társa-dalmi közfigyelem elől, akik közül nem egy halála után jut a világhirhez, mint a mi Csontvárynk, akik a művészi értők leg-érzékenyebb rétegét alkotják, hiszen maguk is gyakorolják a mesterséget, nos vajon ők hová sorolhatók? Persze igyekszünk őrizkedni a tulzásoktól, és ezért hozzátesszük az imént mon-dottakhoz, hogy az alkotóknak ez a csoportja gyakran nem ké-pes azt a színvonalat elérni, ami a publikáció követelménye, tehát a művészet sajátos önvédelme folytán szorul ki a lát-hatóság tartományából.

Ila mindezek után mégis azt állítjuk, hogy a struktura nem ilyen tisztán elkülöníthető elemekből áll, akkor ezt nem a szándékolt homály iránti vonzódásból tesszük. Hiszen olyan egyéb körülmények is léteznek, amelyekről eddig nem szóltunk, mint például az alkotó munka szakaszos jellege, a rövidebb-hosszabb ideig tartó elnémulás, erőgyűjtés okán, válság-sza-kaszban; a hivatalosan nem művésznek tekintett alkotó megje-lenése és váratlan szereplése, népszerűsége, majd hivatalos elismerése; és még számos egyéb tényező miatt véljük hazánk művészeti életét, s ezen belül városunk művészeti folyamatait nehezen áttekinthetőnek.

Mindebből már következik, hogy amiként a művész-státusz odaitélése, azonképpen megtagadása is sokkal több körültrekin-tést igényel, semhogy pusztán a statisztikára hagyatkozhat-nánk. Más kérdés, hogy különféle kényszerítő hatására ez a járható út, megközelítésünk számára, amikor a Szegeden élő és dolgozó művészek csoportjáról beszélünk. Viszont ettől ténylegesen eltérhetünk - és szükség szerint el is kell tér-münk -, amikor a város művészeti életét fogjuk a figyelem fő-kuszába.

Valamely település művészeti élete nagyban függ annak toherbiróképességétől, gazdasági lehetőségétől, politikai viszonyaitól, vezetőinek és lakóinak művészetpártoló odaadásától. Petőfi vádolta joggal szegény Csokonai hajdani városát, hogy lakói a papírt csak szalonna csomagolásra használták, s nem tudták eltartani költő óriásukat. Ma más helyzet van szerte e hazában, hiszen értelmiségünk számára - hasonlóan a többi társadalmi csoporthoz - sem gond a megélhetés, az életben maradás. De a művész alkotásaival mindig is a sokadalmat kereste, ahol emberek között van legbensőbb énjének gyermeke, vallomása, üzenete. Ezért előszeretettel telepszik le nagyvárosban, ahol működnek művészeti intézmények, amelyek segítik-ösztönzik alkotó kedvét, mintegy fórumot biztosítva önkifejezéséhez.

És ez nagyon fontos követelmény egy város művészeti közléte szempontjából, hogy valóban legyenek olyan fórumok, amelyek teret nyitnak a megjelenéshez. Minél kevesebb előítélettel és művészettől idegen szemponttal közelítenek a műhelyek az alkotóhoz, annál nagyobb esélye van a sikernek, vagyis a hasznos együttműködésnek. Természetesen, ez az alapelv igen széles mozgástérre ad lehetőséget kiadónak, megrendelőnek, művésznak egyaránt.

"... az izlés és a műveltség kérdéseivel olvászthatatlanul összefonódnak ideológiai-politikai viták is. Bármiféle szándék legyen is mögötte, vakság a kultura kérdéseit vizsgálva szem elől veszíteni az ideológiai összefüggéseket. A nemzetközi ideológiai harc nemcsak külpolitikai kérdések körül dül, és nemcsak a hírközlő szervek szintjén folyik; rejtett vagy kevésbé rejtett frontvonalai jelen vannak a szellemi-kulturális életben is. Nem annyira kijegesedett csoportosulásokban nyilvánul meg, hanem inkább gondolatokban, nézetekben, s olykor még a velünk politikailag egyetértő, sőt kommunista művészek, irodalmárok tudata sem mentes a különböző előjeli téveszméktől." /Aczél György: A szabadság rendjéért, Kossuth, 1979. 52. old./

Tehát a felelősség szerepe, ami nélkül nem funkcionálhat eredményesen egyetlen alkotó műhely sem, mivel ez a tényező hozzátartozik valamennyi társadalmi jelenségeinket tudatosan alakító intézményünk munkájához. Felelősség, amelyet sem áthárítani, sem határozatképtelenséggel elfedni nem szabadna - tartósan és sok helyütt. Világosan ír erről is Aczél György:

"Jelentősen javítanunk kell a kulturális vezetők ideológiai, esztétikai társadalmi áttekintőképességét. Nem tartható, hogy a kulturális élet központi és területi állami irányító fórumai sok esetben inkább igazgatnak, ahelyett, hogy - a szellemi folyamatok figyelemmel kísérése, elemzése és eligazítása alapján - irányítanak. Azaz: tevékenységükben háttérbe szorúlnak a tartalmi-ideológiai, esztétikai, a tehetséget támogató feladatok az egyébként fontos jogi, adminisztratív, gazdasági szempontokkal szemben." /i.m.: 79. oldal/

Már most mindez mennyire vonatkozik ránk, ide Szegedre, az nem könnyen megválaszolható kérdés, de annyi bizonyos, hogy legalábbis részben jelen való, jellemző gondjaink ezek. Hiszen, hogy csak egyetlen tünetre utaljunk, amely jelzésként több irányba mutat, elgondolkodtató a Szegedről eltávozott, s országosan hírnevet szerzett író-szerkesztők, színházi rendező, zeneszerző életutja, amely egyes esetben törést okozott, vagy legalábbis a lehetőség hiányát mutatta, de másutt éppen ellenkező okok voltak, amik őket távozni készítették. Így lehetséges ennek az elvándorlásnak egy olyan arcát idézni, amely a városlakók tehetségét, képességeit dicséri, amelyek révén országosan is érvényesülni tudtak. S nem mintha tagadni kívánánk a művészeti alkotó munka kedvezőbb feltételeiért munkahelyet változtató, lakóhelyet elhagyó személyiség távozáshoz való jogát, mert ez rendjén volna, ha nem tapasztalna gyakran intrikát, bürokratikus döntési mechanizmust.

Aczél György az adminisztráció bürokratizmusáról beszél, melynek következtében megnehezedik a művészi alkotó munka érvényesülésének demokratikus feltételrendszere. Pedig ennek a demokratizmusnak eleven erőtere a művészi tevékenység nélkülözhetetlen tartozéka. Két példán keresztül kívánjuk érzékeltetni:

- évek óta visszatérő kívánsága a Szegeden élő-dolgozó művészeknek, - amelynek teljesülése mostanra már realitássá vált - hogy szerveződjön számukra egy fórum - klub, összejövetel - ahol eszmét cserélve egymással és állami-pártvezetőkkel tudhatnak egymásról, közös dolgaikról, tájékozódva illetékesektől. Az eleven, demokratikus kapcsolattartás végett, ami csökkenti a félreértések, a konfliktusok esélyét. Mert mindig az egymás nem-ismeréséből, az egymás idegenségéből adódnak ütközéseink, félrehallásaink;
- több esetben volt eszköze adminisztratív lépés a kiadó céljai érvényesítésének, holott ennek nyomán fülösleges feszültségek, előítéletek keletkeznek anélkül, hogy a tényleges okok, az érvek ütköznenek. Persze nyilvánvaló, s nem is vitatható, hogy egy ponton a kiadó dönt, s adminisztratív eszközöket alkalmaz, de hogy ismét csak Aczél Györgyre hivatkozzunk "Az ötvenes évek elején divott, hogy nem azt mondtuk: X vagy Y így és így vélekedik, hanem azt, hogy "az olvtársaknak az a véleménye..." De ma mindenkinek van neve! Azaz álljon oda és mondja meg, hogy szerintem ez a könyv nem alkalmas kiadásra, hogy ezt az írást nem közlöm, szerintem ez a kép vagy szobor nem való a kiállítóterembe" /i.m. 76. oldal/. A döntést hozó személy ne az általa képviselt testülettel érveljen, hanem elvekkel, ténylegesen vitaképes eszméikkel. Ha nem vállalja, azok nem fogadják el partnerként, akiknél pedig a felelős szervet képviseli, publikálási lehetőségeik gazdáját.

Senki sem állíthatja, hogy könnyű dolog dönteni az ilyen kérdésekben, hogy a maga igazát körömszakadtáig védő alkotó kellelmes és elfogulatlan vitapartner - de a vita az egyetlen út, amely közös célhoz vezethet, az adminisztratív döntés csupán kötelez s nem pedig meggyőz.

Még mindig az általános jellemzésnél maradva, érinteni kívánunk egy további sajátosságot, mely városunk értelmiségének általánosságban tapasztalható, így a művészértelmiségnél talán még hatványozottabban jelentkező vonása.

"... milyen az értelmiségen belüli rétegek kommunikációja? Egy szóval is meg lehetne válaszolni, és ez így hangozna: rossz vagy nincs.

A vizsgálatról független tapasztalatok azt mutatják, hogy az elkülönültség jellemző vonása az értelmiségnek. Életéből több olyan tényezőt lehetne felhozni, amelyek ezt a helyzetet létrehozták és fenntartják.

A vizsgálat sajátos módon mutatott rá az értelmiség gondolkodásmódjában bizonyos mértékű konzervativizmusra, amely kifejezésre jutott abban is, hogy többen az agronómust vagy a diplomás állattenyésztőt, vagy az ugyancsak diplomás üzemmérnököt nem tekintik értelmiséginek. Az ilyenfajta gondolkodás nem veszi figyelembe, hogy a szocializmus viszonyai között kibontakozó tudományos és műszaki fejlődés egyes területeken különösen elmosza a fizikai és szellemi munka - így a munkavégzők - közötti különbségeket.

Az interjuba bevontak egyértelműen rossznak minősítik ezt, a csoportok közötti távolságot. Ezért el kell fogadnunk teljes egészében azokat a kritikai észrevételeket, amelyek a közeledés objektív akadályait sorolják fel." /Idézet az MSZMP Szeged Városi Bizottság Propaganda- és Művelődési Osztálya által 1974-ben készített elemzésből./

Ha az eddigiek során nem tűnt volna ki, most egyértelműen is megfogalmazzuk, a miért nem beszélhetünk egységes egészet alkotó művésztszadalomról városunkban - a töredezettség, részekre tagoltság okán. A zenész nem ismeri A festőt, Az író Az építész - mint ahogy egyikük sem a biológiai kutató intézetben országos hírnevet szerzett értelmiségi kollégájakat. Félreértés ne essék szólván, nem az a gond, hogy ezek a személyek nem ismerik egymást névről, arcról, kocsmból. De egymás tevékenységét nem ismerik, mert nincs köpük arról, mi történik városukban. Lehetne mondani, miért baj ez, hiszen ettől még lehet dolgozni! Igaz, csak a városlakók sokat emlegetett lokálpatriotizmusa éppen ezen a kollektív élményen alapul, hogy mindannyian együtt. S a városvezetőségnek eszközei,

az értelmiség megmozgatására irányuló törekvései, csak ilyen kollektív együttműködésben realizálódhatnak, ellenkező esetben megátolja a szétforgácsoltság a még oly jó kezdeményezőseket is. Mert senki sem tesz szivességet, sem a közéletben dolgozó értelmiségi, sem a közéletben szerep-lehetőséget nyújtó városvezetőség. Egyaránt kötelességüket teljesítik, közös ügyet szolgálnak. Kétségtelen tény azonban, hogy adott mindkét fél számára a nem-cselekvés lehetősége, amit ügyes vagy kevésbé ügyes kibuvókkal, vállalatokkal és egyéb álságokkal el lehet leplezni, megőrizve a látszatok nyugalmát.

További kérdőjel, hogy mindez az élszigeteltség hogyan hat az értelmiség legérzékenyebb alkatú csoportjára, a művészekre, illetve rajtuk keresztül a műalkotásra? Bizonyosan negatívan, s a művész korunkban amúgyis meglévő utkeresését, jövő orientációjának kételyeit csak tovább erősíti, városunkhoz kötődését pedig gyöngíti.

Amint az imént idézett MSZMP Szeged Városi Bizottság Propaganda- és Művelődési Osztálya által készített jelentés írja erről az értelmiségi csoportok közötti távolság egyik következményéről:

"Rendkívül jellemző, hogy az értelmiségen belül egyes csoportok egymás helyzetéről /anyagi elismertségéről/ vélekednek, gyakran csak feltételezések alapján.

Általánosnak mondható az is, hogy az anyagi helyzet alapján osztályozzák az egyes csoportokat, és így /sajnos/ a pedagógusok, óvónők, közművelődési dolgozók és a gyógyszerészek kerülnek az un. ranglétra legalsó fokára."

Nyilvánvalóan ez az anyagi természetű konfliktus forrás jelen van a művészértelmiségnél is, megrendelések, publikálási lehetőségek, más egyéb módon. A sikeres művészek, a befutottak más társadalmi presztizsük, mint a kezdők vagy a periférián, a középmezőnyben dolgozók, s ennek további háttérként kialakulhat a belterjesség, a szűkebb kör, akik előtérbe kerülnek mások rovására. Bizonyosan ennek a veszélynek

az elhárítására szóló törekvés fejeződik ki a művész-fórum létesítésének sürgetésében, mert az ennek nyilvánosságánál érvényesülő demokratizmus orvosság lehetne. Hogy a belterjesség nem fantom városunkban sem, arra nézve több bizonyító tényezőt tudunk felsorolni.

Igy például igen elgondolkodtató jelenség, hogy a már említett A szegedi értelmiség szerepe... c. tanácsai jelentés előzetes anyaggyűjtési fázisában készült véleménygyűjtés során, a város irodalmi-közművelődési sajtó műhelyei sorra folvetették az értelmiség energiáinak jobb városi kihasználására szóló igényeiket. Ahogy mondták: az értelmiségnek Szeged városa csak egy bizonyos rétegét érzi magáénak és vonja be a várospolitikai közéleti és kulturális feladatok megoldásába.

Az egyik folyóiratunk szerint Szeged értelmiségének a közéletben való közreműködéséről, szerepéről és szellemi erejének, értékeinek felhasználásáról az a vélemény, hogy ez az értelmiség sokkal jobban mozgósítható a közéleti munkára, és szellemi energiája is nagyobb hatásfokkal lenne hasznosítható, mint ahogy az eddig történt. Ezen a téren az indokoltnál nagyobb visszafogottságot érzünk a vezetés részéről.

A MTV Körzeti Stúdiója "Szerény tapasztalatunk, hogy Szeged szellemi ereje nincs minden vonatkozásban kellően kihasználva, sok olyan szellemi dolgozója van a városnak, aki kevés meggyőzéssel hasznos közéleti tevékenységet is kifejtethetne a város érdekében."

Szellemi életünk egy másik műhelye, egy szerkesztőség, Szeged értelmisége számához, súlyához mértén nincs jelen a város közéletében. Legutóbb az aranygyűrűs kitüntetésnél az egyetemi ünnepségen az Elnöki Tanács elnöke megjegyezte, hogy a középkori Rómának nem volt annyi értelmiségije, mint ma Szegednek. Városunkban megtalálható a műszaki és human értelmiség, bár az utóbbiak száma nagyobb. Igen nagy a belső emigráció.

Kemény szavak, s nem is akárhonnan. Szellemi életünk műhelyeinek szinte még szavakban is azonos véleménye, amelynek

igazságtartalmával értetlenség vagy elfogultság lenne vitatkozni. Persze igaz, mindenki otthon szeretne bizonyítani, s ott a legnehezebb, hiszen ismerik, nem kell bemutatni, előítéletet is legkönnyebben a hazai pályán lehet szerezni. Meg aztán az is a képhez tartozik, hogy könnyebb a lehetőségek, a felkérések hiányát felelmegetni, mint előre dolgozni, előre bizonyítani. Csakhogy mindez együtt sem felelteti a bírálathoz, sőt a gyakorlattá változott helyzet kritikájának alapvető igazát, hogy tudniillik a városvezetésnek még inkább helyzetbe kell hoznia értelmiséginket ahhoz, hogy további nagyszerű alkotások szülessenek.

A művészekre pedig hatványozottan vonatkozik mindez, hiszen ők méginkább gyámolításra szorulnak a világban.

Hogy a jelen helyzet mennyire következménye, akart-akaratlan szokások folytatásaképpen okozata egy régebbi korszaknak, amikor az értelmiség, de azon belül is a művészek kiváltsághoz képest afféle másodrendű polgárok voltak az államhatalom szemében, amely Szegedet amúgy is rossz szemmel nézte, s mint tetszik-nemtetszik értelmiség-centrumot lofaragni törekedett - ma már nem érdemes kutatni, hiszen más vihet előre: az új programok megvalósítása. Ezért csupán fölvetjük a kérdést, hogy szükségképpen más feladatot jelent egy ilyen településen az MSZMP politikáját megvalósítani, mint egy munkás-centrumban. Nem más politika kell, ne legyen félreértés, csak a hely specifikumainak megfelelő politika, amely elfogadja és beépíti azt az adottságot, hogy itt működik két egyetem, négy főiskola, két kutatóintézet... Ha ehhez még hozzá vesszük ezeknek az intézményeknek egyik-másikánál folyamatosan összegyűlő külföldi kollégát, az utazásokat, a nemzetközi hírnevet, s akkor még nem szóltunk a színházról, a szabadtéri játékokról, mint alkotóiban értelmiségi - művészértelmiségi fórumokról, meg valóságunk többi jelenlevőjéről. Már pedig mindez együtt realitás, mert amikor az értelmiség, s azon is belül a művészértelmiség társadalmi közérzetét közelítjük, végül is ide jutunk, mint közös élményhez.

A szegedi művészértelmiség általános helyzetképének meg-
rajzolásakor még egy sajátosságra kívánunk utalni, nevezetesen
a struktúra sokféleségéből adódó következményre, hogy melyik
vonatkozás az erősebb: az általános vagy a különös? Nevezete-
sen művész a költő is, a zeneszerző is, tehát általánosítva
egy csoportba tartoznak, s ilyen értelemben megegyező tulaj-
donságokat mutatnak /talán/, ám az egyik újságíró, a másik ta-
nár, s ez már nem egyezik, vagy pedig a réteg alapon, ami mint
láthattuk a jelentésből is, erősen csoportokra szakadt társa-
dalmi képződmény.

Ugy szólván az a probléma, hogyan egyeztessük az újság-
író, mint az értelmiség hivatalból legmozgékonyabb, igen ak-
tívan politizáló, társadalmi kérdéseink cselekvő megoldása
iránt elkötelezett részét, a művészértelmiség egyéb rétegei-
vel, akiket mindennapi tevékenységi körük önmagában eltérít
ettől a csoporttól. Maga a valóság is csak részben ad választ
erre a kérdésre, hiszen a statisztika szerint egyértelműen oda-
tartoznak, de egyébként? Tehát még akkor is van némi gond, ha
elhatározzuk, hogy vizsgálódásunkat csak a művészértelmiség
más jellegű tagozódása nyomán kialakult képre irányítjuk, hogy
tudniillik mennyiben sorolható ide egyáltalán /tulajdonságai
alapján/ valamely társadalmi csoport. Tapasztalásunk szerint
ugyanis a kenyérkereső foglalkozás, a munkakönyv szerinti be-
jegyzés az újságírói hivatást gyakorlótól teljes embert kíván,
s nem enged túl sok energiát a művészi hivatáshoz.

Rövid fejtegetésünk végére értünk, művészértelmiségünk
néhány vonásának felemlítésével. Igyekezetünk arra irányult,
hogy a valóság sokszínűségét követve, árnyaltan és általáno-
síthatóan jelenítsük meg egyik nagyvárosunk közegét, melyben
művészek is élnek és dolgoznak.